

VIIRATSI VALLA
ÜLDPLANEERINGU
KESKKONNAMÕJU
STRATEEGILISE
HINDAMISE
ARUANNE

EELNÕU II

Pärnu 2006

EESSÕNA

Viiratsi vald on omavalitsusüksus kahe maalilise Eesti järve Viljandi ja Võrtsjärve vahel.

Üldplaneeringu koostamise algatas Viiratsi vallavolikogu oma otsusega 2005 a. ja koos sellega ka keskkonnamõju strateegilise hindamise. Strateegilise keskkonnamõju hindamise aruanne on Viiratsi valla üldplaneeringu koosseisuline dokument.

Planeeringu koostas ja keskkonnamõju hindas AS Entec. Planeerimist juhtis projektijuht Valdeko Palginõmm, keskkonnamõju hindasid keskkonnaekspertid Mihkel Vaarik (litsents KMH 001) ja Jüri Teder (litsents KMH 069).

On oodata, et üldplaneering pakub huvi järgnevalt loetletuile: Eesti Vabariik (Keskkonnaministeeriumi Viljandimaa Keskkonnateenistus), Viljandi Maavalitsus, Viiratsi valla elanikud ja omavalitsusorganid, naabervaldade vallavalitsused, aga samuti valla äriühingud, üldsus ning paljud mittetulundusühingud.

SISUKORD

EESSÕNA	2
SISUKORD	3
1 KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE EESMÄRK JA SISU.....	4
1.1 SISSEJUHATAVALT	4
1.2 ÜLDPLANEERINGU KOOSTAMISE ALUS	4
1.3 KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE EESMÄRK JA SISU	4
2 KASUTATUD ALUSMATERJALID	6
2.1 LOETELU	6
2.2 VIIRATSI VALLA ARENGUKAVA 2004-2010.....	6
2.3 SEADUSANDLIK TAUST	7
3 ÜLDPLANEERINGU SEOTUS STRATEEGILISTE PLANEERIMISDOKUMENTIDE KESKKONNAKAITSELISTE ASPEKTIDEGA.....	8
3.1 EUROOPA LIIDU PLANEERINGU DOKUMENDID	8
3.2 NATURA 2000 VÕRGUSTIK	9
3.3 EESTI TASAND	9
3.3.1 <i>Eesti Natura 2000</i>	10
4 MÕJUTATAVA KESKKONNA LÜHIKIRJELDUS.	11
5 ÜLDPLANEERINGU KOOSTAMIST MÕJUTAVAD ARENGUALTERNATIIVID	13
5.1 MEETOD ALTERNATIIVI VALIKUKS JA KASUTAMISEKS	13
5.1.1 <i>Lähteolukord</i>	13
5.2 ALTERNATIIVIDE VÕRDLEMINE	14
5.3 PARIMA ALTERNATIIVI KIRJELDUS	18
5.4 ARENG ÜLDPLANEERINGU PUUDUMISEL JA SELLE PROGNOOSITAV KESKKONNAMÕJU.	18
5.4.1 <i>Üldplaneeringuga lubatud oluline keskkonnamõju</i>	18
5.4.2 <i>Üldplaneeringu puudumisest esilekerkiv oluline keskkonnamõju</i>	19
6 HINNANG ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEST TULENEVATELE KESKKONNAMÕJUDELE	22
6.1 KESKKONNAMÕJUDE ÜLDKIRJELDUS.....	22
6.2 MÕJUDE EELDATAV LOKALISEERUMINE	24
7 MEETMED ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEGA KAASNEVA OLULISE KESKKONNAMÕJU VÄLTIMISEKS/LEEVENdamISEKS	26
8 RASKUSED-TAKISTUSED KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ARUANDE KOOSTAMISEL	27
9 ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEGA KAASNEVA OLULISE KESKKONNAMÕJU SEIREKS KAVANDATAVAD MEETMED (INDIKAATORID).....	28
10 KOKKUVÕTE.....	29

LISAD

- LISA 1. KAART: PLANEERINGU PUUDUMISEST TEKKIVAD ALAD, KUS TEGEVUSED OLULISE KESKKONNAMÕJUGA
- LISA 2. KSH PROGRAMM
- LISA 3. PROGRAMMI KINNITAMISE KIRI
- LISA 4. KSH ARUANDE AVALIKUSTAMISE MATERJALID

1 KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE EESMÄRK JA SISU

1.1 Sissejuhatavalt

Viiratsi valla keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk avaneb läbi planeeringuhierarhias loetletud planeeringute eesmärkide. Kõrgema tasandi – Viljandi Maakonnaplaneeringu eesmärk on maakonna territooriumi üldistatud käsitlemine, asustuse arengutingimuste ja olulisemate infrastruktuuri objektide määratlemine. Valla üldplaneering aga toetab valla arengukava haldusterritooriumi kasutamises keskpikas perspektiivis.

Viiratsi vald on läbi aegade pööranud tähelepanu sellele, et valla elu-olu arendamisel valitseks tasakaal huvide ja keskkonna võimaluste vahel. Ka tulevikus peab valla territooriumi kasutamine tagama elu-olu paremaks muutmist samal viisil.

1.2 Üldplaneeringu koostamise alus

Üldplaneeringu aluseks on Planeerimisseadus (RT I 2002, 99, 579). Antud seaduse § 8 (3) näitab mida planeering ära määrab. Ta on dokument, mis:

1. kujundab ja suunab ruumilist arengut seades seejuures tingimusi ja piiranguid arengut saatvatele majanduslikele, sotsiaalsete ja kultuurilistele mõjudele;
2. seab tingimusi keskkonda säästvaks ja tasakaalustatud tegevusteks, ennekõike maa- ja veealade kasutamiseks;
3. määrab tiheasustusega alad ja detailplaneeringu koostamise kohustusega alad ning juhud;
4. määrab miljööväärtuslikud alad, põllumaad, pargid, haljasalad ja näitab võimalused maastikuelementidele ja looduskooslustele kaitse- ja kasutamistingimuste seadmiseks;
5. näitab roheline võrgustiku paiknemist;
6. määrab teede, tänavate asukohad ja liikluskorralduse üldised põhimõtted ning rea tehnovõrkude trasside ja tehnorajatiste asukohad;
7. määrab puhke- ja virgestusalad;
8. täpsustab ranna ja kalda piiranguvööndid ning ehituskeeluvööndid.

1.3 Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk ja sisu

Keskkonnamõju strateegilise hindamise õiguslikuks aluseks on Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (RTI 2005, 15, 87).

Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk on:
1) arvestada keskkonkaalutlusi strateegiliste planeerimisdokumentide koostamisel ning kehtestamisel;
2) tagada kõrgetasemeline keskkonnakaitse;
3) edendada säästvat arengut.

Neid eesmärke kannab ka Viiratsi valla üldplaneeringu keskkonnamõju hindamise. Konkreetsemat eesmärgid on:

- näidata valla arenguvisioni ja üldplaneeringu kooskõla piirkonna keskkonnavõimalustega;
- tekitada valla elanikkonnas positiivne hoiak ja meelestatus valla arenguväljavaadete osas;
- olla valla volikogule abivahendiks üldplaneeringu kehtestamisotsuse langetamisel.

Hindamine tähendab keskkonnaekspertide erialast tööd üldplaneeringu lahenduste kohta. See oli seisukohtade, lahenduste analüüsimine, võimalike keskkonnamõjude otsimise ja leitud mõjude hindamine ning planeerijate suunamine.

Metoodika on:

- alusmaterjalide kokkukoondamine;
- materjalides sisalduva teabe analüüs,
- maa-ameti kaardiserveris olevate kaartide uurimine;
- üldplaneeringu ja KSH aruande koostajate töökoosolekud;
- planeeringumaterjalide ja -lahenduste analüüs ja planeeringukaardi korrigeerimine.

2 KASUTATUD ALUSMATERJALID

2.1 Loetelu

Viiratsi valla arengukava 2004-2010.
Viljandi maakonnaplaneering 2005-2010.
Võrtsjärve piirkonna turismistrateegia.
Võrtsjärve alamvesikonna veemajanduskava II etapp. Veekogude funktsionaalne tsoneerimine ja veemajanduskava II etapp.
Võrtsjärve piirkonna üldplaneering.
Viljandimaa maakonnaplaneering teemaplaneering "Viljandimaa maakonna asustuse ja maakasutuse keskkonnatingimused".
Kehtestatud detailplaneeringud DP2-14.

2.2 Viiratsi Valla arengukava 2004-2010

Arengukava hetkeolukorra (2004 a seisuga) kirjeldus konstateerib, et vallal puudub üldplaneering, mistõttu pole täielikku ülevaadet valla maade kehtivast või kavandatavast sihtotstarbest. Planeeritavates elamu- ja tööstuspiirkondades puuduvad vajalikud infrastruktuurid. Lahendusena nähakse valla üldplaneeringu koostamist.

Valla areng ja temas toimuv majandustegevus sõltub omavalitsusüksuse atraktiivsusest, avatusest investeeringutele, kohalike ettevõtjate olemasolust ja nende ettevõtlikkusest, tööjõu olemasolust jm faktoritest. Arengukava analüüsib valla majandusliku ja sotsiaalset olukorda ning keskkonnaseisundit, kavandab pikemaajalist tegevust ning edasise arengu suundi ja eelistusi.

Arengukava annab tulevikuvisioni - Viiratsi vald on iseseisev tugev omavalitsusüksus mida iseloomustab:

- **turvalisus, puhtus ja meeldivus elamispaigana;**
- **tasakaalustatud majandus ja kaasaegne infrastruktuur;**
- turismimajandusele orienteeritud ettevõtetus ja madal tööpuudus;
- kvaliteetse kohaliku hariduse saamise võimalus;
- kohalike elanike kõrge aktiivsus;
- aktiivne kultuuri- ja seltsielu, aktiivselt valla elus osalev kolmas sektor.

Loetelus on rasvases kirjas esile toodud keskkonnaaspektid.

Kava näitab, et Viiratsi vald on arenev ja oma arenguks keskkonnavõimalusi ratsionaalselt kasutada püüdev omavalitsusüksus. Kui valla üldplaneering aitab tõsta või parandada inimeste elukvaliteeti rikkumata looduskeskkonda, siis saab sellest olema suur konkurentsieelis teiste omavalitsuste suhtes.

2.3 Seadusandlik taust

Keskkonnamõju strateegilist hindamise juures moodustavad seadusandliku tausta all-loetletud seadused. Taustaks on ka nende seaduste alusel välja antud alama astme õigusaktid.

1. Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (RTI 2005, 15, 87);
2. Planeerimisseadus (RT I 09.12.2002, 99, 579; 2004, 22, 148; 38, 258)
3. Säästva arengu seadus (RT I 1995, 31, 384; 1997, 48, 772; 1999, 29, 398; 2000, 54, 348)
4. Ehitusseadus (RT I 2002, 47, 297; 99, 579; 2003, 25, 153)
5. Jäätmesseadus (RT I 2004, 9, 52; 30, 208)
6. Teeseadus (RT I 1999, 26, 377)
7. Keskkonnaseire seadus, vastu võetud 20. jaanuaril 1999. a. (RT I 1999, 10, 154; 54, 583; 2000, 92, 597; 2002, 63, 387; 2004, 43, 298)
8. Keskkonnajärelevalve seadus (RT I 2001, 56, 337; 2002, 61, 375; 99, 579; 110, 653; 2003, 88, 591)
9. Saastuse kompleksse vältimise ja kontrollimise seadus (RT I 2001, 85, 512; 2002, 61, 375; 2003, 73, 486; 2005, 15, 87)
10. Veeseadus (RT I 1994, 40, 655; 1996, 13, 240; 13, 241; 1998, 2, 47; 61, 987; 1999, 10, 155; 54, 583; 95, 843; 2001, 7, 19; 42, 234; 50, 283; 94, 577; 2002, 1, 1; 61, 375; 63, 387; 2003, 13, 64; 26, 156; 51, 352)
11. Looduskaitse seadus (RT I 2004, 38, 258; 53, 373), jõustus 10.05.2004. (EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50); EÜ Nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitsest (EÜT L 103, 25.04.1979, lk 1–18); EÜ Nõukogu direktiiv 90/313/EMÜ keskkonnainfole juurdepääsust (EÜT L 158, 23.06.1990, lk 56–58)
12. Välisõhu kaitse seadus (RT I, 2004, 43, 298)
13. Tehnilise järelevalve seadus 08.07.1998 (RT I 1998, 64/65, 1005)
14. Maareformi seadus (RT I 2001, 52, 304 - terviktekst; 93, 565; 2002, 11, 59; 47, 297 ja 298; 99, 579; 100, 586; 2003, 26, 155).

3 ÜLDPLANEERINGU SEOTUS STRATEEGILISTE PLANEERIMISDOKUMENTIDE KESKKONNAKAITSELISTE ASPEKTIDEGA

3.1 Euroopa Liidu planeeringu dokumendid

Euroopa Konsultatiivne Foorum töötas 1999 a välja Euroopa Komisjoni määruse 97/150/EK järgmiseks juhendi nimega Euroopa Ruumilise Arengu Perspektiiv (European Spatial Development Perspective) (ESDP).

Juhend kutsub riike koostöös töötama välja ruumilisi arengustrateegiad, kuid kohalikke olusid arvestavalt. Riik peaks keskkonnakaitsete meetmetega püüdma alla suruda trendi milles Euroopa territoorium „hakatakse ära“ planeeritavate transpordikoridoridega, püüdma planeeringutega tagada mingigi bioloogiline mitmekesisus, pöörama tähelepanu majandusstruktuurilt (primaarsektori suur osakaal tööhõives) nõrkadele maapiirkondadele jne. Vahendiks maapiirkondade arengule kaasaaitamiseks on sarnaste alade (omavalitsuste) koostöö ja informatsioonivahetus. Arendatavaks valdkonnaks selliste alade/piirkondadega Euroopa Liidu liikmes- ja kandidaatriikides, soovitatakse keskkonnasõbralikku turismi.

Läänemere regiooni ruumilises arengus on teedrajavaks dokumendiks "Visioonid ja Strateegiad Läänemere regioonis 2010" ("Visions and Strategies around the Baltic 2010/ VASAB 2010"). Eesmärgiks on Läänemere piirkonna identiteedi tugevdamine ning ruumiliste struktuuride väljatöötamine, konkureerimaks globaliseerivas majanduses teiste regioonidega.

Dokument kirjeldab ruumilisi struktuuris kolm elementi: linnade ja linnaliste asulate süsteem (pärlid/pearls), linnu ja asulaid omavahel ühendavad infrastruktuuri võrgustik (nöörid/strings) ning teatud maakasutusega alad (lapid/ patches).

Visioon käsitleb teemadena keskkonnasõbralikkust, regioonis mobiilsust tagavat ühtse transpordisüsteemi arendamist, võrgustikku mis tagab regioonisisest integreerumist ja taastuenergiaallikatel põhinevat energia tootmist.

Viiratsi valla seisukohalt on oluline nn lappide (patches) element, sest vallas on olemas hajaasustatud alad mida iseloomustab looduslik atraktiivsus ja võimalus pakkuda meeldivat elukeskkonda ning viljakas põllumajandusmaa. Strateegia rõhutab nende alade säilitamise vajadust ning ettepanekuid aitamaks neid elemente säilitada.

2001 a valmis VASAB 2010+ ruumilise arengu tegevusprogramm. Sinna koondati tegevussuunad ning suundade arendamiseks vajalikud konkreetsed tegevused kuue võtmeteemana:

1. Linnaregioonide koostöö säästliku arengu küsimustes.

2. Läänemereregiooni rahvusvahelise integratsiooni jaoks olulised strateegilised arengutsoonid.
3. Üle-euroopalise integratsiooni jaoks olulised rahvusvahelised transpordikoridorid
4. Maapiirkondade olustiku mitmekesistamine ja tugevdamine.
5. Rahvusvaheliste rohevõrkude, sh kultuurmaastike arendamine.
6. Rannikutsoonide ja saarte integreeritud arendamine.

3.2 Natura 2000 võrgustik

Natura 2000 on üle-euroopaline loodus- ja linnualade võrgustik kaitsmaks väärtuslikke ja ohustatud looma-, linnu- ja taimeliike ning nende elupaiku ja kasvukohti. Euroopa Liidu liikmesriike ühendava Natura 2000 võrgustiku loomine rajaneb kahel Euroopa Komisjoni ja Nõukogu direktiivil – nn linnudirektiivil (direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta), mille eesmärk on kaitsta linde, ning nn loodusdirektiivil (direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ja loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta), mille ülesanne on kaitsta looma- ja taimeliike ning nende elupaiku ja kasvukohti.

Liikmesriik võib Natura 2000 alade kaitse korraldamiseks valida endale sobivad meetmed, kas kaitsealade moodustamine, lepingute sõlmimine kaitseteenust pakkuva organisatsiooniga, planeeringutega kehtestamisega vms. Oluline on, et valitud meede tagaks nende elupaigatüüpide ja liikide säilimise, mille kaitseks alad on valitud.

3.3 Eesti tasand

Suunaandjaks on säästava arengu riiklik strateegia Säästev Eesti 21, mis kiideti heaks Riigikogus 14. sept. 2005. (RTI, 27.09.2005, 50, 396).

Teiseks, üleriigilise planeeringu „**EESTI 2010**“ heakskiitmine ja selle elluviimise tegevuskava kinnitamine. Vastu võetud VV 19. 09. 2000. a korraldusega nr 770-k (RTL 2000, 102, 1611), jõustunud 19. 09. 2000.

Kaks aasta hiljem muutis VV oma korraldusega (15. oktoobri 2002. a korraldus nr 672-k (RTL, 21.10.2002, 119, 1729) oma korraldust nr 770-k «Üleriigilise planeeringu «Eesti 2010» heakskiitmine ja selle elluviimise tegevuskava kinnitamine» , kehtestades nõude, et planeeringute elluviimise järjepidevust jälgib Keskkonnaministeerium.

„Eesti 2010“ üldiste sihiseadetenä on määratletud järgmised aspektid:

1. Inimese põhivajaduste rahuldamise ruumiline tagamine
2. Eesti asustussüsteemi- ja maastikstruktuuri väärtuste säilitamine ja edasiarendamine
3. Asustuse ruumiline tasakaalustamine
4. Eesti hea ruumiline sidumine Euroopaga
5. Looduskeskkonna hea seisundi säilitamine ja parandamine.

3.3.1 Eesti Natura 2000

Eestis leidub ligi 60 loodusdirektiivis loetletud elupaigatüüpi, 51 looma- ja taimeliiki ning sadakond linnudirektiivis loetletud linnuliiki, mille kaitseks loodavad/kehtestatakse loodus- ja linnualad moodustavadki Eesti Natura 2000 võrgustiku.

Eesti riiklik strateegia on, et Natura võrgustikku kuuluvatest aladest saavad hoiualad. Hoiualadel ei kehtestata rangeid piiranguid, küll aga peavad keskkonna- või muud luba nõudvad tegevused läbima eelnevalt keskkonnamõju hindamise. Hindamise käigus selgitatakse välja, ega plaanitud tegevus kahjusta neid elupaigatüüpe ja liikide elupaiku, mille kaitseks ala on valitud.

Natura 2000 võrgustiku hoiualana on Viljandi maakonnas kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 9. juuni 2005. a määrus nr 125 (RTI, 21.06.2005, 34, 260) Kariste järve, Lepakose, Ruhijärve ja Võrtsjärve hoiuala. Võrtsjärve hoiuala kaitse-eesmärk on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – looduslikult rohketoiteliste järvede (3150), niiskuslembeste kõrgrohustute (6430), lamminiitide (6450) ning siirdesoo- ja rabametsade (91D0) kaitse ning EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisas nimetatud liikide, samuti EÜ nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisas nimetatud rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Liigid, kelle elupaika kaitstakse, on: harilik tõugjas (*Aspius aspius*), harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik võldas (*Cottus gobio*), harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*), rästas-roolind (*Acrocephalus arundinaceus*), soopart ehk pahlsaba-part (*Anas acuta*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), rägapart (*Anas querquedula*), suur-laukhani (*Anser albifrons*), rabahani (*Anser fabalis*), punapea-vart (*Aythya ferina*), tuttvart (*Aythya fuligula*), hüüp (*Botaurus stellaris*), sõtkas (*Bucephala clangula*), mustviires (*Chlidonias niger*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), rukkirääk (*Crex crex*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), lauk (*Fulica atra*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), tõmmukajakas (*Larus fuscus*), naerukajakas (*Larus ridibundus*), väikekoskel (*Mergus albellus*), jääkoskel (*Mergus merganser*), tutkas (*Philomachus pugnax*), tuttpütt (*Podiceps cristatus*), täpikhuik (*Porzana porzana*), jõgitiir (*Sterna hirundo*), mudatilder (*Tringa glareola*), kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

4 MÕJUTATAVA KESKKONNA LÜHIKIRJELDUS.

Antud osas käsitletakse valla looduskeskkonda. Sotsiaalse ja tehiskeskkonna iseloomustus on olemas Viiratsi valla arengukava Lisas, osas 5.

Viiratsi vald (pind. 213 km²) paikneb Viljandi järve ja Võrtsjärve vahelisel alal – lääneosas lainjal Sakala kõrgustikul ja idaosas Võrtsjärve nõol. Kõrgustikul on valdav põllumajandusmaastik mida liigendavad kahe jõe – Tánassilma (jõe pikkus 34 km) ja Äрма (jõe pikkus 37 km) ürgorud ning väiksemad lisaorud. Võrtsjärve madaliku poolsele osale on ülekaalus metsad ja sood (Parika, Vanavälja).

Iseloomulik on maaliliste maastike leidumine - Tánassilma org Kuudeküla ja Tánassilma küla vahel ja Rebaste ning Jõekülas. Tánassilma jõe lammil paiknevad luhaalad - Oiu, Kärma ja Rebaste-Jõeküla luht.

Kaks viiendikku valla territooriumist on kaetud metsaga. Riigimetsa all on 5197 ha maad (haldavad Öisu (297 ha) ja Aimla (4900 ha) metskonnad). Erametsa on 3604 ha. Levinum metsatüüp on sega- ja salumetsad, puuliikidest kask ja kuusk. Fauna ja ulukiline koosseis on rikas, tüüpiline Kesk-Eesti nn metsavööndi liigilisele koosseisule.

Maapinna aluspõhja moodustab peamiselt Devoni liivakivi. Pinnakatete paksusest ja koostisest tulenevalt jääb Viiratsi vald põhjavee kaitsest keskmiselt või hästi kaitstud alade hulka. Valla lääne-loodepoolne osa, kus elab >50% valla elanikkonnast (Viiratsi alevik, Vana-Võidu asula ja Uusna asula) – jääb suhteliselt hästi kaitstud (madal reostusohhtlikkus) põhjaveega piirkonda (savikihi paksus 5-10 m, moreeni paksus 20-50 m). Valla kesk-, edela ja idaosas – Tánassilma, Tusti, Valma, Ruudiküla, Vasar ja Mäeltküla küla - jäävad keskmiselt kaitstud (keskmise reostusohhtlikkusega) põhjaveega piirkonda, kus savikihi paksus on 2-5 m, moreeni paksus 10-20 m.

Iseloomulik on, et põllumajandusmaastikku rikastavad loodus- ja muinsuskaitsealused üksikobjektid (pargid, puud, rahnud), metsa- ja sooalad loomariigi vääriselupaigad ning kaitsealuste taimeliikide kasvukohad. Vääriselupaikade arv on 34. See teeb keskmiselt üks elupaik 630 ha valla territooriumi kohta (e üks paik 113 valla elaniku kohta).

Läänes omab vald ühist piiri Viljandi Maastikukaitsealaga, edelas asub osa (1310 ha) Loodi Looduspargist. Looduspark (3462 ha) loodi 1992. aastal looduslikult mitmekesise maastiku, tasakaalustusalade ja haruldaste liikide elu- ja kasvupaikade kaitseks. Pargis on esindatud mitmed erilmelised loodus- ja pärandkultuurmaastikud, haruldaste ja hävimisohus liikide kasvukohad ning elupaigad, kaitstavad looduse üksikobjektid põlispuud, rändrahnud, paljandid.

Natura 2000 hoiualana (linnuala + loodusala) on kaitse alla võetud Võrtsjärv ja Tänassilma jõe org.

Viiratsi valla looduskeskkonna üldseisundit võib pidada heaks. Valla tasandil on arvestatava reostuspotentsiaaliga ettevõtteks AS EKSEKO seafarm. Tema potentsiaal on allutatud keskkonnakasutuse loatingimustele ja saasteainete seirele. Oluline on see, et enne lubade väljaandmist on läbi viidud asjakohased uuringud. Näiteks, kehtiv vee-erikasutusluba L.VV.VI-13837 tugineb alljärgmistele töödele: AS EKSEKO pilootuuringu tulemustest 1999, Viiratsi seakombinaadi keskkonnamõju analüüs ja leevendamise kava 2001, Viiratsi kompleksi sõnnikulaotamise mõju pinnaveele 2001. Heitvee suublaks on Sooba oja. Kuid välisõhu kvaliteet on mõjutatud ettevõttega seotud liiklusest ja lägikäitlemisel vabanevast lõhnast. Jäätmete teke on suur – ca 130160 t/a ja käitlemine seotud keskkonnariskiga. Loodetavasti saavad paljud konstateerida, et ei veel pea kahe Viiratsi valla keskkonnasümboli – EKSEKO ja Goori tamme vahele asetama märksõna „**versus**“.



AS EKSEKO. Sertifitseeritud EN ISO 14000: 1996, EN ISO9001:2000 ja töötervishoiu- ja tööohutuse juhtimissüsteemi OHSAS 18001:1999 osas.



Eesti põlistammedest üks tuntumaid nn Viiralti tamm. (Ed. Viiralti gravüüri järgi 1943 a valminud töö "Viljandi maastik").

Leidub ka lokaalse reostuspotentsiaaliga ettevõtteid. Nad on kahes valla suuremas asumis – Viiratsi alevikus ja Vana Võidu külas.

5 ÜLDPLANEERINGU KOOSTAMIST MÕJUTAVAD ARENGUALTERNATIIVID

5.1 Meetod alternatiivi valikuks ja kasutamiseks

Aruande antud osas mõeldakse mõiste „alternatiiv“ all selle otsest eestikeelset vastet: **alternatiiv** = üks kahest teineteist välistavast võimalusest. (Võõrsõnade Leksikon, Valgus, Tallinn 2000, 6. trükk. lk. 45). Mõiste ühene käsitlemine on hindajate poolt valitud meetodiline võte selleks, et hoida planeerimises piirkonna keskkonnavõimalused prioriteetsena. Hindajad ja planeerijad eeldasid, et ka seadusandja on Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses mõiste alternatiiv sissetoomisel lähtunud samadest kaalutlustest. Mõiste sünonüümid – variant, võimalus, käsitusviis jne, mida sageli on kasutatud, viivad valla arengu ja keskkonnaküsimuste kooskäsitlemisel segastele ja üheselt määramata seostele. See omakorda viib keskkonnamõju strateegilise hindamise ebamäärastele radadele mille tulemuseks omakorda on laialivalgud ja selgrootu hindamise aruanne.

Keskkonnamõju hindajad sõnastasid arengualternatiivid lähtuvalt valla arengukava visioonist ja osadest: SWOT analüüs ning Strateegiad.

Kui arengualternatiiv oli nimetatud, andis keskkonnaekspert empiirilise prognoosi alternatiivi mõjust planeeringualale jäävatele atraktiivsetele piirkondadele (Natura 2000 alad, vääriselupaigad, väärtuslikud maastikud), võimalusel ka infrastruktuuri rajatiste ja asustatud punktide naabrusaladele. Prognoosimisel kasutati kättesaadavat teavet kaitstavate alade ja üksikobjektide kohta, keskkonna koormustaluvusest, seadustega etteantud suurusi kaitse- ja piiranguvöönditeks, kujade ja sanitaarkaitsealade ulatusi ning teisi asjakohaseid arvväärtusi omavaid parameetrid (jäätmete elaniku kohta, liiklussagedus valda läbivate riigi maanteedel, iseärasused elanikkonna jaotumises, kõlvikute boniteet jne).

5.1.1 Lähteolukord

Iseloomustamiseks hangiti informatsiooni külade kohta valla koduleheküljelt. Kuni kolmelauseline lakooniline kirjeldus ütleb vaatlejale seda, mida küla kohta on peetud olulisimaks (Tabel 1). Silma torkab see, et külade tööjuline elanikkond töötab kas Viljandis või Viiratsis. See peegeldab juba maakonnaplaneeringus konstateeritud, et maakonna põhja- kirde piirkonna tõmbekeskusena toimivad Viiratsi alevik ja Viljandi linn.

Keskonnaeksperti valik külade iseloomustamisel Tabel 1

Valla alevik/küla	Küla eripära - väljavõte valla koduleheküljelt „Külad“
Viiratsi	Tööealine, kuid vananev elanikkond. Märkimisväärne osa elanikest töötab Viljandis. Alevikus 2 suurt põllumajandusettevõtet.
Vardja	Majapidamisi 125 koos suvilatega. Elanike arv 180 + elanikud suvilates.
VanaVõidu	Arenev saeveski. Soodne linnalähedane asukoht pakub võimalusi töökoha leidmisel.
Kuudeküla	-
Uusna	Tiheasustusega küla Viljandi lähedal. Elanikud töötavad Viiratsi valla ettevõtetes, kuid olemas kohalik tööandja.
Verilaske	Inimesed töötavad Viljandis ja Viiratsis.
Mäeltküla	Ekseko asukoht. Vähe eramutega kinnistuid.
Tusti	Külakeskuse (ajalooline mõisakeskus) ilmet rikuvad lagunevad hooned. <u>Elanikud käivad tööle Viljandis ja naaberkülades.</u>
Saareküla	Tüüpiline hajaküla. Kooli sulgemise järel elanikud lahkusid. Soov: - renoveerida Uusna koolihoone Sakalamaa elukeskuseks; - riigitee, mille ääres nimetatud hoone asub tolmuvaaks; - küla ja talud on tähistatud, - maa on puhastatud jäärestidest; - külla on tulnud noori peresid; - lapsed tahavad õppida ja luua; - säilib eesti perekond.
Ruudiküla	Eramutega ridaküla; külakeskusest eemal talud - hajaküla. Põllud läbinud maaparanduse, enamuse kasutuses. Külaelanikele vajalikud asutused Viiratsis.
Kibeküla	-
Rebaste	Valla ääremaa, enamuse metsamaa ja liigniiske. Külas 24 talukohta, millest enamuse on suvekodudeks.
Surva	Nii kobar- kui ka hajaasustusega küla. Ca 50% maast haritav. Hea ühendus Viljandiga, <u>inimesed tööle Viljandis ja naaberkülades.</u>
Mähma	Tiheasustusega küla suvilatest. Maastik kaetud metsa ja võsaga. Puudub ettevõtte.
Tänassilma	Hajaasustusega. Talud tegelevad looma-, vilja- ning köögivilja kasvatusega. <u>Noored töötavad Viljandis.</u>
Tõnuküla	-
Vasara	Nii kobar- kui ka hajaasustusega küla, <u>Elanikke tööle Viljandis ja naaberkülades.</u> Külas Paju erasurnuaed (rajatud 1930-ndatel).
Vanavälja	Maaparandus on jõutud ära teha kõikidel põldudel. Põllu- ja rohumaad aktiivses kasutuses. Külast kadunud 23 maja – maaparanduse tõttu.
Jõeküla	Hajaasustusega, puudub infrastruktuur ja töökohad. <u>Enamuse inimesi tööle Viljandis.</u>
Loime	Väikesearvuline küla. Turbamaardla.
Ridaküla	<u>Töövõimeline elanikkond käib tööle linnas või tegeleb põllumajandusega.</u>
Valma	Säilinud on puutumata loodust. Tulevik kalasturism, looduslikud olud ei soosi loodekaldale supelrandasid.

5.2 Alternatiivide võrdlemine

Planeerija ja keskkonnaekspert sõnastasid kolm alternatiivi ja võrdlesid neid (vt Tabel 2). Mõnes mõttes on tabeli vormis rakendatav alternatiivide võrdlemine analoog keskkonnamõju hindamise juures kasutatavast mõju hindamise maatriksist keskkonnakomponentide suhtes. Tabeli veerg Alternatiivi suhe planeeringusse, loetleb alternatiivi eripärad-karakteristikud. Need kirjeldavad seda, mida just selle alternatiivi korral peaks üldplaneering kindlasti lahendama. Sõnastatud alternatiivide ja

nende kirjeldamise hindamisega on keskkonnamõju hindamise aruande lugejal võimalus otsustada selle üle, kas valla arengualternatiiv langeb kokku tema ettekujutusega ja seisukohtadega valla arengust või mitte.

Alternatiivi prognoositav suhe planeeringusse

Tabel 2

Arengealternatiivi nimetus	Alternatiivi suhe planeeringusse		
	Maa-alade reserveerimine	Maa- ja veealade ehitamis- (kasutamise) tingimused või piirangute seadmine.	Olemasolevate planeeringute muutmine, ettepanekud uute dokumentide koostamiseks
PRIORITEET KESKKONNALE	<p>Maa-alade reserveerimine</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ettevaatlik maa reserveerimine tootmisaladele ja puhkealale hoonete ehitamise õigusega tarbeks. 2. Eelistatud maa reserveerimine puhkealale hoonete ehitamise õigusega ja segahoonestusala tarbeks. 3. Kaitstavate alade laiendamine ja ettepanekud kaitstavate objektide nimekirja pikendamiseks. 4. Kompaktseks hoonestuseks lubatavad alad väiksemad. 5. Laiemad reservalad ja tihedamad rohelise võrgustiku alad (rohelises võrgustikus uued koridorid). 6. Rajatistele minimaalsetest nõuetest laiemad kaitsevööndid. 7. Tiheasustusaladel korruselamutevahelise hoovalade osakaalu suurendamine 	<p>Maa- ja veealade ehitamis- (kasutamise) tingimused või piirangute seadmine.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Elamuvaladel suuremad minimaalse suurusega krundid. 2. Kohati minimaalsest vajatavast laiemad kaitsevööndid. 3. Perspektiivsete teede arvu vähendamine ja kruusateed asfaltkattega teedeks muutmine. 4. Hoiuvaladele jäävatele kinnistute omanikele vahetusmaa taotluste eelislahendamine. 5. Vallavolikogu kasutab õigust kehtestada tööstusalalt müra levile rangemad piirangud. 6. Korraldatud jäätmevedu valla haldusterritooriumil on paindlik ja erineb hajaasustuse ja kompaktsetele aladel. 	<p>Olemasolevate planeeringute muutmine, ettepanekud uute dokumentide koostamiseks</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Muuta kehtivat Vijjandi maakonnaplaneeringut rohe- võrgustiku tuumalade ja koridoride paiknemises. 2. Koostada Vana-Võidu keskuse osaldplaneering. 3. Põllumajanduslikul tootmisel detailplaneeringu koostamise kohustuse laiendamine kõikidele aladele. 4. Kui väärtuslike maastikel võetakse taaskasutusse vana talukoht, siis Hoolduskava kohustus väärtuslike maastike piiride täpsustamiseks. 5. Munitsipaalomandisse taotletavate maatükkide nimekirja laiendamine. 6. Valla turismi arengukava koostamisel koostöö naaberomavalitsustega.

<p style="text-align: center;">PRIORITEET ETTEVÕTLUSELE</p>	<ol style="list-style-type: none"> Maa-alade reserveerimisel eelis tootmis-, maatulundus- ja segahoonestusaladele. Tootmisalade paigutamine ettevõtjatele logistiliselt mugavamalt ja piirangutele leevenduste leidmine. (näiteks veisefarmi säilimine Viiratsi alevikus). Täiendavad perspektiivsed infrastruktuuri elemendid (teed, puurkaev, vee ja kanalisatsioonitrass, elektrilekandeliinid, alajaamad, omapuhastid jne). Leebem lahendus roheliste koridoride suurus (näiteks Viiratsi alevikus) Karjäärialade – turbamaardlate kasutuselevõtuks eelduste/eeliste loomine. 	<ol style="list-style-type: none"> Leevendatud keskkonnamõju käsitlemine maakondliku tasandi tuumalas ja rohelises võrgustikus oluliste ruumilise mõjuga objektide kavandamisel. Leevendused kavandata-vast tootmistegevusest tekkivate mõjuvõõndite ulatuses. Loetelu laiendamine maatulundusmaa põhisihetotstarbe liikide osas. Maaparandushoiuks või maaparandussüsteemi rajamiseks maa-alad üldplaneeringu kaardil 	<ol style="list-style-type: none"> Kehtivat Viljandi maakonnaplaneeringu muutmine eesmärgiga muuta vallas tiheasustusega alad kompakte asustusega alaks. Vajadusel koostada valla teede arengukava ja Tehnoküla arengukontseptsioon. Vajadusel muuta Viiratsi valla ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arengukava ning Jäätmekava.
<p style="text-align: center;">SUHTE KESKKOND- ETTEVÕTLUS TASAKAALUSTA- MINE</p>	<ol style="list-style-type: none"> Maa-alade reserveerimisel olukorra - 2/3 elanikkonda 1/3-I valla läänepoolsel territooriumil jätkamine. Vastavalt arengukava tegevusplaanile. maaeraldused ainult aastaks 2010 ettenähtud infrastruktuuri rajatistele. Miljööväärtuslikes ja looduskaitsealades leiduva turismipotentsiaali realiseerimiseks alade ja objektide näitamine. Planeeringus maakasutuse lahenduste hindamine arengustrateegia seisukohaga „esteetiliselt kaunis elukeskkond heatasemelise infrastruktuuriga vald“. 	<ol style="list-style-type: none"> Kavandatavast tegevusest mõjuvõõndid on keskkonnahäiringute ulatusest. 	<ol style="list-style-type: none"> Muuta kehtivat Viljandi maakonnaplaneeringut. 2. Detailplaneeringu koostamise kohustus väärtuslikule maastikule või miljööväärtusega alale põllumajandusliku tootmise alustamisel-laiendamisel. Valla turismi arengukava koostamisel. Selle juures koostöönaaberomavalitsustega

5.3 Parima alternatiivi kirjeldus

Tabeli 2 veergudes loetletud argumendid osutavad, et kui koostada üldplaneering alternatiivi **Suhte keskkond-ettevõtlus tasakaalustamine** alusel, võib üldplaneeringuga tekitatavad keskkonnamõjud jääda väikseimaiks. Olemuslikult on see alternatiiv valla arengukava aastateks 2004 – 2010. Seega, on tajutav, et nn tasakaalustatud suhte alternatiiv käsitleb valla arengut komplektselt. Ta lähtub käesoleva aja olukorrast ja arvestab arendamiseks keskkonna võimalustega.

Alternatiivis on mõjureid mis vähendavad Viljandi linna kui tõmbekeskuse tõmmet valla suhtes. Kuid samas ta aitab kaasa Viiratsi alevikule ja Vana-Võidu külale kui tõmbekeskuste esilekerkimisele valla teiste külade suhtes. Võimalik, et selles on kompromiss. Vähendades Viljandi mõju tõmbekeskusena kogu valla suhtes, peab tõstma Viiratsi aleviku ja VanaVõidu küla mõju ülejäänud valla külade suhtes.

Arengualternatiivide nimetustega „Prioriteet keskkonnale“ või „Prioriteet ettevõtlusele“ alusel (konkureerivate) üldplaneeringute koostamine oleks ressursi raiskamine.

5.4 Areng üldplaneeringu puudumisel ja selle prognoositav keskkonnamõju.

5.4.1 Üldplaneeringuga lubatud oluline keskkonnamõju

Tegevused, mis toimuvad üldplaneeringuga suunatavas-lubatavas arengus võivad ilmutada olulist keskkonnamõju. Paraku on planeerimisel, aga samuti ka keskkonnamõju strateegilisel hindamisel raske kõiki mõjusid, nendevahelisi seoseid ja tagajärgi ette näha. Kuna mõjude tekeilmnemine on tõenäosuslik, siis strateegiliseks positsiooniks, ühtlasi ka meetodiliseks võtteks, oli planeerija ja keskkonnaeksperti koostöö eesmärgiga eristada olulist keskkonnamõju vähemolulisest. Valitses seisukoht, et üldplaneeringu peab koostama sedaviisi, et tekiks minimaalselt võimalusi (arendus)tegevusteks mis on loetletud Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimise seaduse (KMH ja KJ) §-s 6 (nn olulise keskkonnamõju paragrahv). Koostöö loob eelduse ka selleks, et tegevused, millede juures on prognoositavad väheolulised keskkonnamõjud, ei kumuleeruks ega areneks olulise keskkonnamõjuga tegevusteks.

Üldplaneering lubab ühe tegevuse, mille juures on oluline keskkonnamõju (KMH ja KJ § 6, (34)). Selleks on OÜ Põhivõrk poolt 110 kV kõrgepingeliini ehitamine 330 kV liiniks Viljandi-Oiu lõigul. Tegevusele on algatatud keskkonnamõju strateegiline hindamine (Viiratsi vallavalitsuse kiri 9-4.4/K504 24.04.2006).

5.4.2 Üldplaneeringu puudumisest esilekerkiv oluline keskkonnamõju

Keskkonnaekspert näeb üldplaneeringu puudumises seda, et valla areng a) ei kulge arengukava kohaselt või b) areng on aeglane, ebahühtlane, huvigruppide survest ja ettenägematutest asjaoludest sõltuv.

Mõlemal juhul on esmaseks sotsiaal-majanduslikuks väljundiks (kui keskkonnamõju üks aspekte) see, et Viljandi linna kui III tasandi tõmbekeskuse mõju võimendub veelgi ning vald deformeerub linna tagamaaks veelgi enam. Kuigi võimendumises ja deformeerumises võib olla ka positiivseid aspekte, pärsib üldplaneeringu puudumine valla võimuorganite võimet arendada elu arengukava visiooni **Viiratsi vald aastal 2025** kohaselt. Võib prognoosida valla võimuorganitele uusi surveid mis tulenevad üldplaneeringuga ja uute detailplaneeringutega määramata jäävatest olukordadest. Nende loetelu oleks alljärgmine:

- elamuehituse „lõdvema“ korraldamisega laienemine Viljandi järve idakaldale,
- suvilakruntide Mähma I ja II kaudu Mähma küla transformeerumises mitte Viiratsi valla elanike püsiasumiks. Juhul kui see on omavalitsusüksuse poolt aktsepteeritav, siis ikkagi oht, et areng kulgeb viisil ja määral mida vallavalitsus pole oodanud (nn muugastumise fenomen – tallinlased Maardu linnas, sellest surve Maardu linnavõimudele infrastruktuuri teenuste osas).
- Tänassilma jõe ja Viljandi-Tartu mnt (tee nr 48) paralleelse osa (ca 15 km lõigus) haaramine eramuehitusesse.
- AS Ekseko, kui areneva firma ambitsioonid ei pruugi harmoneeruda valla arengukavaga. (AS Ekseko on koostanud oma arenguvisioni, strateegia ja määranud ära põhiväärtused ning viib neid ellu).
- Viiratsi alevikus paiknevatest põllumajandusettevõtetest lähtuva keskkonnamõju tõus;
- üle tuleb vaadata olemasolevad temaatilised arengukavad ja prognoositud investeeringute mahud (näiteks Viiratsi valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arengukava aastateks 2002-2017, Viiratsi valla jäätmekava).

Kui praegu elab 2/3 elanikkonnast valla lääneosas 1/3-l valla territooriumil, siis ka üldplaneeringukohane areng toob kaasa samal ajal asustustiheduse tõusu. Kuid üldplaneeringuta arengul oleks oht et, valla elanike arv kasvab antud piirkonnas enim elanike arvel, kel puudub motivatsioon valla elu-olule ja arengule kaasa rääkida. Omavalitsusüksuse huvi on aga selles, et uute kodude rajajad sulanduksid kiiresti Viiratsi valla oludesse. See on kergem saavutada, kui vallas sündinud ja kasvanud inimesed rajaksid planeeringus näidatud elamualadele oma kodud. Kui areng allub kinnisvara tõmbekeskusega seotud kinnisvara buumile või ettevõtete huvidele, võib vallavalitsus sattuda olukorra ette, kus tuleb üle vaadata arengukava eesmärgid. Näiteks, tulenevalt kiirest elamuehitusest nõuab valla läänepoolne piirkond infrastruktuur eelisarendamist ja seda tuleb teha teiste piirkondade (näit Võrtsjärve äärse Valma puhkeala arendamise) arvelt.

Kinnisvara või tööstusalade ülemäärase ja jõulise arendamisega tekitatav keskkonnamõju avaldub vajaduses tagada vee- ja jäätmemajanduses nõutud keskkonnanõuete täitmine. See tähendab seda, et tuleb rajada veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemi ehitisi, lahendada jäätmekogumine ja -vedu, tagada energiaga varustus ja juurdepääs uutele objektidele. Esile võib kerkida selliseid olulisi keskkonnamõjusid mida strateegilise hindamisel ei suudetud prognoosida ning mille leevendamine muutub vallavalitsusele kurnavaks.

Olulise keskkonnamõju tekitab ka olukord kui planeeringu puudumisest pole määratud puhkealad atraktiivsetesse ja maalilistes kohtadesse. See soodustab valla miljööväärtslike piirkondade arendamist väikeelamumaaks. Atraktiivse alana eristub Tänassilma ja Äрма jõeäärsed roheline võrgustiku koridorid. Oluline mõju avaldub seejuures selles, et ehitamise ettevalmistamiseks leiavad kruntidel aset raadamine (kui arenduse alla jääb >100 ha suuruse metsaga kaetud ala, siis on raadamisel tegemist olulise keskkonnamõjuga). Vallas ei teki rohevõrgustiku koridore ning tegevus ei lase maakondliku tasandi rohevõrgustiku tuumalasiid süsteemi ühendada.

Prognoosida võib olulist keskkonnamõju Mäeltkülas kruusakarjääri avamisest Loodi looduspargi naabruses. Juhul kui karjääride avamisel haaratakse liiva või kruusa pealmaakaevandamiseks ala >25 ha, on tegemist olulise keskkonnamõjuga. Halvimal juhul võib see aset leida ka Kurvitsa liivamaardlast ülemäärasel liiva kaevamisel. Põhjused halvima olukorra tekitamiseks võivad olla mitmesugused. Ärihuvid on põhjustena tõsiseltvõetavad. Tagasihoidliku hinnangu alusel on liiva Kurvitsa liivamaardlas ca 7 milj. krooni väärtuses. Keskkonnahoiu seisukohalt on oluline vahe, kas kohalikku maavara hakatakse kasutama valla teedehoidluses või kasutamine peab see tagama äriidee realiseerumise.

Tundliku piirkonnana vallas on Võrtsjärve kallas Valma külas. Võrtsjärve piirkonna üldplaneering (AS Entec töö nr 286/00, 2001) näeb Valma-Oiu puhkeala arendamiseks põlises kalurikülas Valmas ainult ette detailplaneeringu kohustusega alad. Kuid see dokument ei avalda seisukohti Natura 2000 võrgustikku kuuluva Võrtsjärve hoiualasse. Üldplaneering on esimene dokument, mis käsitleb VV määrusega nr 125 9.06, 2005 kehtestatud hoiuala ning selleläbi suunab arendust arvestades eeldatavat keskkonnamõju. Planeering näeb ette veealade reserveerimist järve kaldal diskreetselt, sadamate teenindamiseks vajatavad alad, rohekoridori asendid ja suunad jm.

Viiratsi valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava näeb ette investeeringud joogivee kvaliteedi parandamiseks ja kanalisatsioonitrasside väljaehitamiseks. Viiratsi vald on kaasosaline projektis “**Viljandi County Water Management Project**”, mille raames rahastatakse valla viie suurema asumi – Viiratsi, Vana-Võidu, Uusna, Tänassilma ja Valma veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimist.

On võimalik stsenaarium (näit. alternatiivil Prioriteetne ettevõtlus), kus Viljandi County Water Management Project” projekti raames luuakse äriühing millega liitub ka AS Viiratsi Veevärk. Kõige tõenäolisemalt võib sellise äriühingu loomine kõne alla tulla AS Viljandi Veevärk baasil. Sel juhul liitumine AS-iga Viljandi Veevärk.

Ühinemisel on oht, et AS-i Viljandi Veevärk prioriteediks ei saa olema enam Viiratsi valla väiksemate asumite veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide arendamine ja seadmetesse investeerimine kuna neis ei saavutata nii suurt tulukust kui seda on võimalik saavutada linnas ja tema lähipiirkonnas (Viiratsis). Nii joogivee kvaliteedi paranemine ja reoveekäitluse kaasajastamine ning nimetatud teenuste kvaliteedi tõus peab olema saavutatud kõigis valla ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arengukavas mainitud asumites. Vastasel korral tekib oht nõutele mittevastava heitvee juhtimiseks pinnaveekogudesse või pinnasesse, seda nii looduskaitse- kui ka hoiualadel (Uusna, Mähma, Tánassilma küladest heitvee mõju Tánassilma jõe veele ja tema kaudu Võrtsjärvele).

Kuigi üldplaneeringuga määratakse vallas kaks kaugküttepiirkonda, võib oluline mõju esile kerkida soojamajanduse arengukava puudumisest. Võrtsjärve piirkonnas arendatav turismimajandus vajab turismi- ja puhketeenuseid võimaldavate hoonete osas soojavarustuse lahendamist. Peab olema selge ettekujutus, mil viisil tagatakse energia- ja soojavarustus nn laienevas ja sesoone kasutusega Valma külas keskkonnale sobivaimal viisil.

Kaardil 1 (nn ohukaart) (Lisa 1) on näidatud alad, kuhu võivad lokaliseeruda olulise keskkonnamõjuga tegevused, juhul kui puudub üldplaneering.

6 HINNANG ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEST TULENEVATELE KESKKONNAMÕJUDELE

6.1 Keskkonnamõjude üldkirjeldus

Vaatamata planeeringu koostamisel valitud positsioonile vältida olulise keskkonnamõju avaldumist, jätab kehtestatav planeering võimalusi tegevusteks millede juures mõju mõnele keskkonnakomponendile avaldub nii kui nii. Ka keskkonnamõju strateegilisel hindamisel tuleb neid käsitleda - KMH ja KJ seadus § 32(4). Käesoleval hindamisel on seda tehtud kirjeldavalt, kasutades keskkonnamõju iseloomustamiseks kategooriaid ja hinnangulist intensiivsust. Milliseid kategooriaid kasutada, milliste keskkonnaelementidele mõju avaldub ja kui intensiivselt, seda peab keskkonnaekspert oskama tajuda igal konkreetsel hindamisel. Universaalset, igale juhtumile sobivat mõjude kirjeldamise viisi pole, nagu näiteks, pole tõestatud, et madalsageduslik elektromagnetiline kiirgus maapinnast kõrgemal (kõrgepingeliinid) avaldab vahetut, kestvat ja kumulatiivset mõju põhjaveele.

Kõige üldisemas plaanis (tulenevalt asjade/toodete eluea tsüklist) on planeeringu alusel tekkivate ehitiste juures kaasnevad järgmised tegevused: rajamine, kasutamine/remont, likvideerimine. Prognoositavate keskkonnamõjude kirjeldamiseks on kasutatud hindamise maatriksit (Tabel 3). Tabelis on loetletud tegevused, kategoriseeritud (keskkonna)mõju loodusele ja kultuurilis-sotsiaalsele olukorrale ning hinnatud mõju intensiivsust. Kasutatud kategooriad on: oluline-väheoluline, kaudne-vahetu, hajuv-kumuleeruv, lühijalaline-kestev. Mõju intensiivsused on alljärgmise skaalaga:

- 0 – mõju puudub (sel juhul mõju iseloomustamiseks ka kategooriad irrelevantsed);
- 1 – väike/tagasihoidlik mõju;
- 2 – arvestatav/mõõdukas mõju;
- 3 – oluline mõju.

Üldplaneeringu keskkonnamõjude maatriks

Tabel 3

Keskkonnaelement		Tegevus				
Loodus	Sotsiaalkultuuriline	Rajamine	Kasutamine	Remont (suuremahuline)	Likvideerimine, rekultiveerimine	Rajamine omavalitsuse ülese otsustusega*
Maastik ja põllud		2 vahetu, lühiajaline ja kumuleeruv	1 vahetu, kestev, 1 kumuleeruv	1 kaudne, hajuv, 2 lühiajaline	1 vahetu, kestev, 2 lühiajaline, hajuv	2 vahetu, kestev 3 kumuleeruv
	Miljööväärtuslikud alad	2 vahetu, lühiajaline ja kumuleeruv	1 vahetu, kestev, 1 kumuleeruv	0	1 vahetu, 2 lühiajaline, hajuv	2 kaudne, kestev
Pinnavesi		2 vahetu, lühiajaline 1 kumuleeruv	1 vahetu, kestev ja hajuv	1 vahetu, kestev ja hajuv	1 vahetu, 2 lühiajaline	2 vahetu, kestev
Põhjavesi		1 kaudne, hajuv 2 lühiajaline	1 vahetu, kestev	0	1 vahetu, 2 lühiajaline	1 hajuv, lühiajaline
Mets floora, fauna		2 vahetu, lühiajaline 1 kumuleeruv	1 vahetu, kestev ja hajuv	1 vahetu, hajuv, 2 lühiajaline	1 vahetu, kumuleeruv 2 lühiajaline	2 vahetu, kestev, 1 kumuleeruv
Õhukvaliteet ja müra		2 vahetu, lühiajaline 2 hajuv	1 vahetu, kestev ja hajuv	1 vahetu, lühiajaline ja hajuv	1 vahetu, lühiajaline ja hajuv	1 vahetu, kestev ja hajuv
	Elukvaliteet tihedasustusaladel	2 vahetu, lühiajaline 1 kumuleeruv	2 vahetu, kestev	1 vahetu, kestev ja hajuv	2 vahetu, lühiajaline ja hajuv	0
	Elukvaliteet hajaasustus-aladel	1 kaudne, lühiajaline	1 kaudne, kestev	0	1 kaudne, lühiajaline	1 vahetu, 2 kestev
	Kultuuripärand	1 vahetu, lühiajaline	1 kaudne	0	1 kaudne, lühiajaline	1 kaudne
Maapõu		2 vahetu, kumuleeruv	1 vahetu, kestev	1 kaudne, hajuv	2 vahetu, lühiajaline ja hajuv	2 vahetu, kestev 3 kumuleeruv
	Prevaleuruv kategooria ja mõju intensiivsuste summa	24, lühiajaline	13, kestev	10, hajuv	22, lühiajaline	23, kestev

* eeldus, otsuste langetamisel arvestatakse planeeringute hierarhias (osas 3) kirjeldatud asjaoludega

Empiiriline hindamine osutab olulisele kumuleeruvale mõjule maavarade kasutamisest (tingitud turba, kruusa, liiva kasutuselevõtmisest juhul kui karjääride kasutamisel ignoreeritakse keskkonnanõudeid).

Reeglina avaldab ehitiste rajamine keskkonnale enam mõju kui ehitiste kasutamine. Kui esimesel juhul on tegemist lühiajalise ja lokaalse mõjuga, siis kasutamisel vastupidi – kestva ja teatud ning ühtlase suurusega mõjuala esinemisega. Strateegilisest aspektist peab omavalitsusorgan valdama täpset teavet (kavatsetava)rajatava ehitise keskkonnamõju kohta ning jagama saadud informatsiooni kindlasti elanikkonnaga*.

On võimalik, et arendustegevus valla territooriumil avaldab mõju keskkonnale läbi maa võõrandamise omavalitsuseülese otsuste alusel. Riigi (aga ka maakonna) tasandil koostatavate uute kavade ja plaanide suhtes, mis sisaldavad viiteid või osutusi valla territooriumil asuvatele kinnistutele tuleb olla tähelepanelik. Kavades võib olla tahtmatult sisse kodeeritud karakteristikutel isegi olulisim mõju keskkonnale, kui seda on kirjeldatud tabelis 3. Käsitlemata mõju realiseerumisest kannatab kohalik elanikkond**. Ei ole liigne korrata triviaalset tõde, et juhul kui kava saatva keskkonnamõju hindamisega tuvastatakse olulised mõjud, peab omavalitsusorgan olema veendunud, et mõju leevendamise meetmed on reaalsed ja mitte kaetavad omavalitsuse eelarvest.

*) Hoitav näide on AS Ster poolt rajatav ettevõtte Saue valla Allika külas.

***) Muuga söeterminali juhtum Jõelähtme valla Ülgase külas.

6.2 Mõjude eeldatav lokaliseerumine

Lõigus kirjeldatakse lühidalt lokaalseid, külade tasandile jäävaid ja tõenäoliselt avalduvaid keskkonnamõjusid. Seejuures on möönduseks, et veevarustuse ja kanalisatsiooni rajatised, vastavalt Viiratsi valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arengukavale aastateks 2002-2017 omavad vahetut, kestvat ja keskkonnaseisundit parandavat mõju. Seetõttu pole neid eraldi mainitud.

Suhe tegevus-keskkonnamõju

Tabel 4

Valla alevik/küla	Tegevus	Keskkonnamõju, hinnanguline
Viiratsi	Asustuse muutmine kompaktseks - ühepereeramuehituse laiendamine, uued elamualad. Uued segahoonestus- ja tootmisalad, kus ainult keskkonnasõbralik tootmine, mis ei tohi häirida ümbruskonda.	Surve idapoolse metsa elustikule mis jääb teede nr 92, 24141, 24155 kolmnurka ja aleviku rohekoridori taimestikule ja pinnaveekogudele, Viljandi järvele. Vahetu, kestev.
Vardja	Ehitusõigusega puhkealad Viljandi järve idakaldale. Eramuehitus Viljandi MKA naabruses. Munitsipaalmaa üldkasutataval eesmärgil	Surve III kategooria kaitsealuse taimeliigi elupaigale ja ühele vääriselupaigale. Surve Viljandi järve vee kvaliteedile. Prevaleeruvalt vahetu, lühiajaline.
VanaVõidu	Eramuehituse areng lõuna suunas. Puhkeala ehitusõigusega. Märkimisväärne tööstusala	Surve Kivistiku metsapargile. Surve Tännassilma jõe ürgorule. Rohelise

	laienemine väljapoole küla keskust.	võrgustiku konfliktiala maanteel 92 üle Ärma jõe. Vahtu, kestev.
Kuudeküla	Puhkealad ehitusõigusega Tánassilma jõe ürgoru põhjakaldale. Kõrgepingeliini rekonstrueerimine.	Surve Tánassilma jõe ürgorule ja seal asuvale vääriselupaigale. Kaudne, kestev.
Uusna	Eramuehituse areng lääne ja ida suunas. Liiklusintensiivse kasv maanteel nr 92 Viiratsi suunas.	Surve Tánassilma jõe ürgorule ja ühele vääriselupaigale. Vahtu, kestev.
Verilaske	Kurvitsa liivamaardla avamine. Detailplaneering kohustusega ala majade grupile maantee 24141 ääres.	Surve keskkonnale karjääri mõjualalt. Kaudne, kestev.
Mäeltküla	Tootmisalade laiendamine piki Iva teed Viiratsi alevikust välja. Mõjuvõondi suurenemine, olemasolevate tootmiste (AS EKSEKO) laiendamine. Uute tänavate rajamine. Pata karjääri kasutamine.	Surve rohekoridori taimestikule. Surve Sooba oja, Kosilase järve, Koordi järve ja Verilaske oja vee kvaliteedile. Vahtu, kestev. Surve välisõhu kvaliteedile karjääri tööst ja liiklusest. Vahtu, lühiajaline.
Tusti	Puhkealad ehitusõigusega Tusti metsapargi ja paisjärve äärde. Kõrgepingeliin lõikab rohekoridori mis ühendab Parika raba Tánassilma jõe oruga.	Rohekoridori läbilõikamisest kestev, kaudne surve Parika ja Kõksa rabade faunale.
Saareküla	Perspektiivne tuletõrje veevõtukoht.	-
Ruudiküla	Reserveeritud 1 tootmisala.	-
Kibeküla	-	-
Rebaste	Munitsipaalmaa. Rohelise võrgustiku koridor.	-
Surva	Puhkealad ehitusõigusega Tánassilma jõe ürgoru põhjakaldal. Kõrgepingeliini rekonstrueerimine. Detailplaneeringu kohustusega alad maantee nr 92 ääres.	Surve kõrgepingeliini poolt Mursi pärnadele ja Tánassilma jõe oru pärandkooslusele. Surve Tánassilma jõe põhjakaldal asuvale vääriselupaigale. Vahtu, kestev.
Mähma	Puhkealad ehitusõigusega. Tiheasustus Tánassilma jõe orus. Suvilate transformeerimine eramuteks.	Surve Tánassilma jõe ja eramuid ümbritsevatele metsasiiludele. Kuna jõe vastaskaldal kinnistud - hõre rohekoridor. Vahtu, kestev
Tánassilma	Puhkealad ehitusõigusega jõe lõunakaldal. Detailplaneeringu kohustusega ala.	Rohelise võrgustiku konfliktiala maanteel 92. Surve Tánassilma jõe. Vahtu, kestev.
Tõnuküla	Rohelise võrgustiku koridor	-
Vasara	Küla keskel detailplaneeringu kohustusega alad ja 2 tootmisala.	Surve pärandkooslusele tootmisalade naabrusest. Vahtu, kestev.
Vanavälja	Reserveeritud 1 tootmisala.	-
Jõeküla	Natura 2000 hoiu- ja loodusala Tánassilma jõe 1. Reserveeritud 1 tootmisala. Kõrgepingeliin lõikab rohekoridori.	Surve kõrgepingeliini poolt Natura 2000 loodusalale, vääriselupaiga alale. Vahtu, kestev. Rohekoridori läbilõikamisest surve Parika-Vanavälja raba faunale. Keste, kaudne. Rohelise võrgustiku konfliktiala maantee 92 naabruses.
Loime	Rohelise võrgustiku koridor.	Rohelise võrgustiku konfliktiala mnt 92 naabruses.
Ridaküla	Rohelise võrgustiku koridor. Ehitusõigusega puhkeala.	Rohelise võrgustiku konfliktiala maanteel 92.
Valma	Rohelise võrgustiku koridorid. Puhkealad ehitusõigusega Võrtsjärve kaldal. Uued elamu ja detailplaneeringukohustega alad. Supelrand. Reserveeritud veelad.	Surve Võrtsjärve elustikule. Vahtu, kestev. Rohelise võrgustiku konfliktiala maanteel 92.

Kokkuvõtvalt. Kuus küla, mis jäävad valla keskosasse ja äärealadele „pääsevad“ enamasti vahetust ja kehvast keskkonnamõjust. „Pääsemine“ on käsitletav üldplaneeringu kontekstis. Keskkonnamõju on siiski mitmetahulisem. Näiteks tabelis loetletud tegevuste tagajärjel mujal (naaberkülades) tekkinud veekogude reostus, metsapõlengud, liikluse ümbersuunamisest mürataseme tõus jne.

7 MEETMED ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEGA KAASNEVA OLULISE KESKKONNAMÕJU VÄLTIMISEKS/LEEVENdamISEKS

Osas 5.4.1 näidati, et Üldplaneering lubab tegevuseks, mille juures on oluline keskkonnamõju 110 kV kõrgepingeliini ümberehitamine 330 kV liiniks. Kuna tegevusele on algatatud keskkonnamõju strateegiline hindamine, siis meetmed liini olulise keskkonnamõju leevendamiseks antakse valmivas hindamise aruandes.

Arendustegevustes tuleb areng ennetavalt suunata olulise keskkonnamõju vältimisele selle asemel, et hiljem tegeleda tekitatud mõju leevendamisega. See põhimõte on üldplaneeringus kajastatud asjakohaste nõuete ja piirangute seadmisega. Näiteks: looduslike alade osatähtsus roheline võrgustiku tugialades ei tohi olla < 80%, võtta looduskaitse alla Tusti paisjärv, käsitleda piiratud elamuehitusena üldplaneeringu puhkealal sihtotstarbega P2 ehitusõiguse andmist katastriüksusele mitte alla **1,5 ha** lubades seal püstitada ühekordse hoone, kehtestada ehituskeeluvöönditele kindlad laiused valla pinnaveekogude kallastel, kohustada Riigimetsamajanduskeskust teatama lage raietest riigimetsas, kaitseala naabruses lähemal kui 200 m keskkonda muutva tegevuse jaoks vallavalitsuse kooskõlastuse nõue jne.

Teiseks, rida valla territooriumil tegutsevaid äriühinguid omavad keskkonnalubasid. Üldjuhul sisaldavad load tehnilisi ja keskkonnakaitse nõudeid. Soovitav oleks vallavalitsusel küsida maakonna keskkonnateenistusest kuidas ja kui korrektselt ettevõtte peavad kinni nendest nõuetest. Loatingimuste täitmine ettevõtte poolt loob usaldusliku tausta selleks, et ettevõtte ei jäta oma arendustegevus kahe silma vahele võimalikke keskkonnamõjusid.

Osa 5.4.2 prognoosib ja hoiatab millised olulised mõjud saaksid tekkida juhul kui üldplaneering kas puudub või tema lahendusi ignoreeritakse. Esmane ja parim keskkonnamõju leevendamise meede on volikogude valitsemisaega ületava kokkulepe, et arengukava ja kehtestatud üldplaneeringu seisukohtadest ei taanduta kergekäeliselt.

Arvestatav aspekt on nn omavalitsusväline faktor (osa 5.2 Tabeli 3 veerg „Rajamine omavalitsuse ülese otsustusega“). Kuigi see on üldtuntud, on vastumeede nn embrüonaalsete oluliste keskkonnamõjude ilmnemisele

omavalitsuse kindel positsioon nõuda mööndusteta selliste arendustegevuste juurde keskkonnamõtjude hindamine.

Ka kõige keskkonnasäästlikuma üldplaneeringu kohaselt toimuv kohalik arendustegevus toob kaasa „nii kui nii tekkiva keskkonnamõtju“. Ennetav ja strateegiline meede nende ohjamiseks on mitte lasta tegevust alustada-kulgeda viisil, kus käesolevas hindamises esiletoodud ja ebaoluliseks või kaudseks hinnatud keskkonnamõtju kumuleeruksid oluliseks. Tagasihoidliku mõju ülekasvamise-kumuleerumise risk on seotud ennekõike vallas tegutsevate ettevõtetega, sest nad on kohalikul tasandil arvestatavad tööandjad. Siin on oht selles, et ettevõtete poolt tellitud projektide hindamine jätab keskkonnamõtju leevendusnõuded nõrgemaks kui tohib.

Kuigi formaalselt on nn koduettevõtete projekt hinnatud ja kõiki protseduure järgitud, peab omavalitsus meetmena kasutama positsiooni, et põhjalikult hinnatud ja läbi arutatud keskkonnamõtjuga projekt, kus on loetletud karmid mõjude leevendusnõuded on omavalitsusele alati kasulikum kui nn ülemääraselt ja omavaheliste kokkulepete alusel leevendatud projekt.

Administreeriva leevendusmeetmena on käsitletav arenduste mahu kasvades ja intensiivistudes vallavalitsuses ehitus- ja keskkonnanõuniku alluvuses keskkonnaspetsialisti koha loomist. Esmane töö spetsialistile oleks läbi keskkonnainspeksiooni selgitada, kuidas ja kui korrektselt on ettevõtted kinni pidanud keskkonnalubade nõuetest ja kas neid on nõuete rikkumise eest ka karistatud.

8 RASKUSED-TAKISTUSED KESKKONNAMÕJU STRATEEGILISE HINDAMISE ARUANDE KOOSTAMISEL

Objektiivseid raskusi-takistusi ei esinenud. Võib prognoosida, et antud lõik täieneb aruande avalikustamisel esitatud seisukohtadest.

9 ÜLDPLANEERINGU ELLUVIIMISEGA KAASNEVA OLULISE KESKKONNAMÕJU SEIREKS KAVANDATAVAD MEETMED (INDIKAATORID)

Kuna Viljandi-Oiu 110 kV kõrgepingeliini rekonstrueerimise kohta on algatatud keskkonnamõju hindamine, on loota, et hindamise aruanne kirjeldab ka mõju seiret. Käesolevas strateegilises hindamises võib etteütlevalt öelda järgmist: liin läbib Natura 2000 hoiuala ning tema vahetus läheduses on vääriselupaik nr 151003. Keskkonnamõju hindamine peaks viitama indikaatorile millega iseloomustada vääriselupaigas elavate liikide kiiriksamblik *Opegrapha spp.*, harilik säbrik *Uloa crispera*, roosa päss *Fomitopsis rosea*, haava-tuletaelik *Phellinus populicola* eksistentsi kolm korda tihedamas elektromagnetilises väljas.

Oluline on üldplaneeringu nn poliitiline seire. Kuigi tegemist pole otseselt keskkonnaseirega, on mõtte selles, et tuleb ära hoida väheolulisi keskkonnamõjusid omavate tegevuste läbiviimist viisil, kus need võimenduksid oluliseks. Näiteks on nõutud, et maa sihtotstarbe muutmisel tuleb säilitada piirkonnale iseloomulik maastik. Kui iseloomulik maastik pole kohaliku võimu tasandil üheselt mõistetud, saavad arendajad tõlgendada maastikku iseloomulikkust omal viisil. Selle tulemusena võidakse ületada tegevus(arendus)koha keskkonnataluvust mille tagajärjeks omakorda on keskkonnale pöördumatute muutuste tekitamine. Ideaalne on vallavolikogude koosseisude ülene tahe algatada detailplaneeringud vastavalt Üldplaneeringu osale 2.12. ja iseenesest mõistetavalt, vallavalitsus peab tegutsema vastavalt valla Ehitismääruse p. 21-le.

Nn poliitilise seire ehadaimaks indikaatoriks on Viiratsi alevikus detailplaneeringute kehtestamise tulemuslikkus, sest üldplaneering riivab alevikus tegutsevate äriühingute huve.

Mittekeskkonna-alase seire indikaatoriks oleks ka vallavalitsuses nõuniku alluvuses tööle võetud keskkonnaspetsialist ja tema töö tulemuslikkus. Antud samm töötab indikaatorina kahes aspektist:

1. ta näitab, et valla territooriumil on arendustegevus hoogustunud;
2. ta näitab, et vallavalitsus soovib keskkonnamõjusid kontrolli all hoida.

Planeeringutega lubatud tegevuste keskkonnaseire indikaatoriks oleksid vallaelanike asjakohased arvamused, ettepanekud ja ka kaebused. Indikaatoriks pole arendusalade naabrite üldsõnalised rünnakud-ähvardused ja käremeelsus arendaja-tegutseja aadressil, vaid konkreetse tegevusega seotud, dokumentaalselt fikseeritud argumendid ning häiringute kiretud kirjeldused esitatuna vallavalitsusse. Juhul kui kaebuseid ja ettepanekuid pole, ei tähenda see seda, et nn avalikkuse seire puuduks, kuid indikaatorina ta töötab, näidates, et mõjud on ohjatud.

10 KOKKUVÕTE

Hindamise

eesmärk Viiratsi valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine lähtus eesmärkide seadmisel Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest.

Arvestatavad on ka allpool toodud eesmärgid:

- näidata valla arenguvisiooni ja üldplaneeringu kooskõla piirkonna keskkonnavõimalustega;
- tekitada valla elanikkonnas positiivne hoiak ja meelestatus valla arenguväljavaadete osas;
- olla valla volikogule abivahendiks üldplaneeringu kehtestamisotsuse langetamisel.

Lähte materjalid

Hindamine toetus suurele hulgale valla olusid käsitletavatele lähtematerjalidele. Esile tõstetav on Arengukava. Dokument konstateerib, et vallal puudub üldplaneering, mistõttu pole täielikku ülevaadet valla maade kehtivast või kavandatavast sihtotstarbest. Planeeritavates elamu- ja tööstuspiirkondades puuduvad vajalikud infrastruktuurid.

Arengukava analüüsib valla majandusliku ja sotsiaalset olukorda, keskkonnaseisundit, kavandab pikemaajalist tegevust ja edasise arengu suundi, eelistusi ning defineerides tulevikuvisiooni - Viiratsi vald on iseseisev tugev omavalitsusüksus mida iseloomustab:

- turvalisus, puhtus ja meeldivus elamispaigana;
- tasakaalustatud majandus ja kaasaegne infrastruktuur;
- turismimajandusele orienteeritud ettevõtlus ja madal tööpuudus;
- kvaliteetse kohaliku hariduse saamise võimalus;
- kohalike elanike kõrge aktiivsus;
- aktiivne kultuuri- ja seltsielu, aktiivselt valla elus osalev kolmas sektor.

Kui valla üldplaneering aitab tõsta või parandada vallaelanike elukvaliteeti rikkumata looduskeskkonda, siis saab sellest olema suur konkurentsieelis teiste omavalitsuste suhtes.

Hindamine protsess

Keskkonnamõju hindamine kulges suunaga üldiselt üksikule. Viimane mõiste strateegilises hindamises ei tähenda keskkonnamõju hindamist väga lokaalses ulatuses või mõju suuruse (olulisuse) kirjeldamist asjakohaste mõõtühikute abil.

Protsess algas arengukontseptsiooni hindamisega. Seejärel vaagiti eeldatava parima arengualternatiivi juures tegevustega kaasnevaid keskkonnamõjusid. Arengualternatiivid sõnastati lähtuvalt valla

arengukava visioonist ja arengukava osadest: SWOT analüüs ning Strateegiad.

Hindamine osutas sellele, et kui koostada üldplaneering alternatiivi **Suhte keskkond-ettevõtlus tasakaalustamine** alusel, võib üldplaneeringuga tekitatavad keskkonnamõjud jääda väikseimaiks. Olemuslikult on see alternatiiv valla arengukava aastateks 2004 – 2010. Seega, on tajutav, et antud alternatiiv käsitleb valla arengut komplektsemalt ja tasakaalustatumalt. Ta lähtub käesoleva aja olukorrast ja arvestab arendamiseks keskkonna võimalustega. Kuid on ette näha piiranguid, mis vähendavad Viljandi linna kui tõmbekeskuse tõmmet valla suhtes. Samas see alternatiiv tõstab esile Viiratsi aleviku ja Vana-Võidu küla nn valla tasandi tõmbekeskustena teiste valla külade suhtes.

Arengualternatiivide nimetustega „Prioriteet keskkonnale“ või „Prioriteet ettevõtlusele“ alusel (konkureerivate) üldplaneeringute koostamine oleks ressursi raiskamine.

Olulised keskkonna mõjud

Valla arengu seisukohalt on halb kui puudub üldplaneering. See asjaolu annab head eeldused oluliste keskkonnamõjudega tegevusteks. Keskkonnaekspert näeb üldplaneeringu puudumises seda, et valla areng ei kulge arengukava kohaselt või on areng on aeglane, ebahühtlane, huvigruppide survest ja ettenägematutest asjaoludest sõltuv.

Mõlemal juhul on esmaseks sotsiaal-majanduslikuks väljundiks (kui keskkonnamõju üks aspekte) see, et Viljandi linna kui III tasandi tõmbekeskuse mõju võimendub veelgi ning vald deformeerub linna tagamaaks ikka enam. Kuigi võimendumises ja deformeerumises võib olla ka positiivseid aspekte, pärsib üldplaneeringu puudumine valla võimuorganite võimet arendada elu arengukava visiooni **Viiratsi vald aastal 2025** kohaselt. Võib prognoosida valla võimuorganitele uusi surveid mis tulenevad üldplaneeringuga ja uute detailplaneeringutega määramata jäävatest olukordadest. Nende loetelu oleks alljärgmine:

- elamuehituse „lõdvema“ korraldamisega laienemine Viljandi järve idakaldale,
- suvilakruntide Mähma I ja II kaudu Mähma küla transformeerumises mitte Viiratsi valla elanike püasumiks. Juhul kui see on omavalitsusüksuse poolt aktsepteeritav, siis ikkagi oht, et areng kulgeb viisil ja määral mida vallavalitsus pole oodanud (nn muugastumise fenomen – tallinlased Maardu linnas, sellest surve Maardu linnavõimudele infrastruktuuri teenuste osas).
- Tänassilma jõe ja Viljandi-Tartu mnt (tee nr 48) paralleelse osa (ca 15 km lõigus) haaramine eramuehitusesse.
- AS Ekseko, kui areneva firma ambitsioonid ei pruugi harmoneeruda valla arengukavaga. (AS Ekseko on koostanud oma arenguvisioni, strateegia ja määranud ära põhiväärtused ning viib neid ellu).

- Viiratsi alevikus paiknevatest põllumajandusettevõtetest lähtuva keskkonnamõju tõus;
- üle tuleb vaadata olemasolevad temaatilised arengukavad ja prognoositud investeeringute mahud (näiteks Viiratsi valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arengukava aastateks 2002-2017, Viiratsi valla jäätmekava).

Kui praegu elab 2/3 elanikkonnast valla lääneosas 1/3-l valla territooriumil, siis ka üldplaneeringukohane areng toob kaasa samal ajal asustustiheduse tõusu. Kuid üldplaneeringuta arengul oleks oht et, valla elanike arv kasvab antud piirkonnas enim elanike arvel, kel puudub motivatsioon valla elu-olule ja arengule kaasa rääkida. Omavalitsusüksuse huvi on aga selles, et uute kodude rajajad sulanduksid kiiresti Viiratsi valla oludesse. See on kergem saavutada, kui vallas sündinud ja kasvanud inimesed rajaksid planeeringus näidatud elamualadele oma kodud. Kui areng allub kinnisvara tõmbekeskusega seotud kinnisvara buumile või ettevõtete huvidele, võib vallavalitsus sattuda olukorra ette, kus tuleb üle vaadata arengukava eesmärgid. Näiteks, tulenevalt kiirest elamuehitusest nõuab valla läänepoolne piirkond infrastruktuur eelisarendamist ja seda tuleb teha teiste piirkondade (näit Võrtsjärve äärse Valma puhkeala arendamise) arvelt.

Kinnisvara või tööstusalade ülemäärase ja jõulise arendamisega tekitatav keskkonnamõju avaldub vajaduses tagada vee- ja jäätmemajanduses nõutud keskkonnanõuete täitmine. See tähendab seda, et tuleb rajada veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemi ehitisi, lahendada jäätmekogumine ja -vedu, tagada energiaga varustus ja juurdepääs uutele objektidele. Esile võib kerkida selliseid olulisi keskkonnamõjusid mida strateegilise hindamisel ei suudetud prognoosida ning mille leevendamine muutub vallavalitsusele kurnavaks.

Olulise keskkonnamõju tekitab ka olukord kui planeeringu puudumisest pole määratud puhkealad atraktiivsetesse ja maalilistes kohtadesse. See soodustab valla miljööväärtslike piirkondade arendamist väikeelamumaaks. Atraktiivse alana eristub Tánassilma ja Árma jõe äärsed roheline võrgustiku koridorid. Oluline mõju avaldub seejuures selles, et ehitamise ettevalmistamiseks leiavad kruntidel aset raadamine (kui arenduse alla jääb >100 ha suuruse metsaga kaetud ala, siis on raadamisel tegemist olulise keskkonnamõjuga). Vallas ei teki rohevõrgustiku koridore ning tegevus ei lase maakondliku tasandi rohevõrgustiku tuumaladid süsteemi ühendada.

Prognoosida võib olulist keskkonnamõju Mäeltkülas kruusakarjääri avamisest Loodi looduspargi naabruses. Juhul kui karjääride avamisest haaratakse liiva või kruusa pealmaakaevandamiseks ala >25 ha, on tegemist olulise keskkonnamõjuga. Halvimal juhul võib see aset leida ka Kurvitsa liivamaardlast ülemäärasel liiva kaevamisel. Põhjused halvimal olukorra tekitamiseks võivad olla mitmesugused. Árihuvivid on põhjustena tõsiseltvõetavad. Tagasihoidliku hinnangu alusel on liiva Kurvitsa liivamaardlas ca 7 milj. krooni väärtuses. Keskkonnamõju seisukohalt n

oluline vahe, kas kohaliku maavara hakatakse kasutama valla teedehoidluses või kasutamine peab see tagama äriidee realiseerumise.

Tundliku piirkonnana vallas on Võrtsjärve kallas Valma külas. Võrtsjärve piirkonna üldplaneering (AS Entec töö nr 286/00, 2001) näeb Valma-Oiu puhkeala arendamiseks põlises kalurikülas Valmas ainult ette detailplaneeringu kohustusega alad. Kuid see dokument ei avalda seisukohti Natura 2000 võrgustikku kuuluva Võrtsjärve hoiualasse. Üldplaneering on esimene dokument, mis käsitleb VV määrusega nr 125 9.06, 2005 kehtestatud hoiuala ning selleläbi suunab arendust arvestades eeldatavat keskkonnamõju. Planeering näeb ette veealade reserveerimist järve kaldal diskreetselt, sadamate teenindamiseks vajatavad alad, rohekoridori asendid ja suunad jm.

Viiratsi valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava näeb ette investeeringud joogivee kvaliteedi parandamiseks ja kanalisatsioonitrasside väljaehitamiseks. Viiratsi vald on kaasosaline projektis “**Viljandi County Water Management Project**”, mille raames rahastatakse valla viie suurema asumi – Viiratsi, Vana-Võidu, Uusna, Tänassilma ja Valma veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimist.

On võimalik stsenaarium (näit. alternatiivil Prioriteetne ettevõtlus), kus Viljandi County Water Management Project” projekti raames luuakse äriühing millega liitub ka AS Viiratsi Veevärk. Kõige tõenäolisemalt võib sellise äriühingu loomine kõne alla tulla AS Viljandi Veevärk baasil. Sel juhul liitumine AS-iga Viljandi Veevärk. Ühinemisel on oht, et AS-i Viljandi Veevärk prioriteediks ei saa olema enam Viiratsi valla väiksemate asumite veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemide arendamine ja seadmetesse investeerimine kuna neis ei saavutata nii suurt tulukust kui seda on võimalik saavutada linnas ja tema lähipiirkonnas (Viiratsis). Nii joogivee kvaliteedi paranemine ja reoveekäitluse kaasajastamine ning nimetatud teenuste kvaliteedi tõus peab olema saavutatud kõigis valla ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arengukavas mainitud asumites. Tekib oht nõutele mittevastava heitvee juhtimiseks pinnaveekogudesse või pinnasesse, seda nii looduskaitse- kui ka hoiualadel (Uusna, Mähma, Tänassilma küladest heitvee mõju Tänassilma jõe veele ja tema kaudu Võrtsjärvele).

Kuigi üldplaneeringuga määratakse vallas kaks kaugküttepiirkonda, võib oluline mõju esile kerkida soojamajanduse arengukava puudumisest. Võrtsjärve piirkonnas arendatav turismimajandus vajab turismi- ja puhketeenuseid võimaldavate hoonete osas soojavarustuse lahendamist. Peab olema selge ettekujutus, mil viisil tagatakse energia- ja soojavarustus nn laienevas ja sesoone kasutusega Valma külas keskkonnale sobivaimal viisil.

Hindamise aruande juurde kuulub kaart, mis näitab kuhu lokaliseeruksid olulisi keskkonnamõjusid tekitavad objektid. Kui kaardil näidatud

piirkondades tegutsetaks ilma üldplaneeringuga seatavate piiranguteta, siis see kaart näitab kohe kuhu jääksid olulise keskkonnamõjuga alad.

Väheolulised keskkonnamõjud

Liikudes hindamisel üldiselt üksikule, kirjeldatakse tegevusi millede juures mõju mõnele keskkonnamõju komponendile avaldub „nii kui nii“. Kuid, eeldatavasti väheoluliselt. Kasutades keskkonnamõju iseloomustamiseks kategooriaid ja mõju hinnangulist intensiivsust, hinnati eeldatavaid väheolulisi mõjusid nn maatriksmeetodil.

Maatrikshindamine osutab olulisele mõjuga millel oht kumuleeruda järgmistel juhtumitel:

- maavara kasutamine (turba, kruusa, liiva kasutuselevõtmine) juhul kui ignoreeritakse keskkonnamõjudeid.
- ehitiste rajamine;
- arendustegevus valla territooriumil läbi maa võõrandamise omavalitsusülese otsuste alusel.

On antud ülevaade lokaalsetest, külade tasandile jäävatest keskkonnamõjudest. Kuus küla valla keskosas ja äärealadel jäävad kõrvale üldplaneeringu tegevusega seotud, enamasti vahetust ja kestvast keskkonnamõjust.

Mõjude leevendamine

Mõjude leevendamise käsitlemise lähtepunktiks oli see, et ennetavalt tuleb areng suunata olulise keskkonnamõju vältimisele selle asemel, et hiljem tegeleda tekitatud mõju leevendamisega. Üldplaneeringus loetletud piirangud on sisuliselt mõjude leevendajad. Esile on toodavad järgmised: looduslike alade osatähtsus roheline võrgustiku tugialades ei tohi olla < 80%, võtta looduskaitse alla Tusti paisjärv, käsitleda piiratud elamuehitusena üldplaneeringu puhkealal sihtotstarbega P2 ehitusõiguse andmist katastriüksusele mitte alla **1,5 ha** lubades seal püstitada ühekordse hoone, kehtestada ehituskeeluvöönditele kindlad laiused valla pinnaveekogude kallastel, kohustada Riigimetsamajanduskeskust teatama lage raietest riigimetsas, kaitseala naabruses lähemal kui 200 m keskkonda muutva tegevuse jaoks vallavalitsuse kooskõlastuse nõue jne.

Meetmeks on vallavalitsuse päringud maakonna keskkonnateenistusele kuidas ja kui korrektselt vallas keskkonnalubasid omavad ettevõtted peavad kinni loatingimustest. Loatingimuste täitmine ettevõtte poolt loob usaldusliku tausta selleks, et ettevõtte ei jäta oma arendustegevus kahe silma vahele võimalikke keskkonnamõjusid.

Keskkonnamõju leevendamise meede on ka volikogude valitsemisaega ületav kokkulepe, et arengukava ja kehtestatud üldplaneeringu seisukohtadest ei taanduta kergekäeliselt.

Tagasihoidliku mõju ülekasvamise-kumuleerumise risk on seotud vallas tegutsevate ettevõtetega, sest nad on kohalikul tasandil arvestatavad tööandjad. Siin on oht selles, et ettevõtete poolt tellitud projektide hindamine jätab keskkonnamõju leevendusnõuded nõrgemaks kui tohib.

Kuigi formaalselt on nn koduettevõtte projekt hinnatud ja kõiki protseduure järgitud, peab omavalitsus kasutama meetmena positsiooni, et põhjalikult hinnatud ja läbi arutatud keskkonnamõjuga projekt, kus on esile toodud karmid mõju leevendamise nõuded, on omavalitsusele alati kasulikum kui nn ülemääraselt ja omavaheliste kokkulepete alusel leevendatud projekt.

Juhul kui aga tegevuste maht oluliselt kasvab on ja intensiivistub, kaaluda vallavalitsuses ehitus- ja keskkonnanõuniku alluvuses keskkonnaspetsialisti koha loomist.

Mõjude jälgimine

Oluline on üldplaneeringu nn poliitiline seire. Kuigi tegemist pole otseselt keskkonnaseirega, on mõte selles, et tuleb ära hoida väheolulisi keskkonnamõjusid omavate tegevuste läbiviimist viisil, kus need võimenduksid oluliseks. Ideaalne on vallavolikogude koosseisude ülene tahe algatada detailplaneeringud vastavalt Üldplaneeringu osale 2.12. ja iseenesest mõistetavalt, vallavalitsus peab tegutsema vastavalt valla Ehitusmääruse p. 21-le.

Nn poliitilise seire ehadaimaks indikaatoriks on Viiratsi alevikus detailplaneeringute kehtestamise tulemuslikkus, sest üldplaneering riivab alevikus tegutsevate äriühingute huve. Mittekeskonna-alase seire indikaatoriks oleks samuti vallavalitsuses nõuniku alluvuses tööle võetud keskkonnaspetsialist ja tema töö tulemuslikkus. Antud samm töötab indikaatorina kahes aspektist:

3. ta näitab, et valla territooriumil on arendustegevus hoogustunud;
4. ta näitab, et vallavalitsus soovib keskkonnamõjusid kontrolli all hoida.

Planeeringutega lubatud tegevuste keskkonnaseire indikaatoriks oleksid vallaelanike asjakohased arvamused, ettepanekud ja ka kaebused. Indikaatoriks pole arendusalade naabrite üldsõnalised rünnakud-ähvardused ja käremeelsus arendaja-tegutseja aadressil, vaid konkreetse tegevusega seotud, dokumentaalselt fikseeritud argumendid ning häiringute kiretud kirjeldused esitatuna vallavalitsusse. Juhul kui kaebuseid ja ettepanekuid pole, ei tähenda see seda, et nn avalikkuse seire puuduks, kuid indikaatorina ta töötab, näidates, et mõjud on ohjatud.

**Ekspertide
seisukoht**

Üldplaneering määrab Viiratsi valla arengutingimused ja arenguks vajaliku maakasutuse. Ta loob eelduse selleks, et majandustegevuse intensiivistumine ja elukeskkonna kvaliteedi tõus vallas oleksid tasakaalus ning kooskõlas valla arenguvisioniga. Ta aitab kaasa Viiratsi valla kui iseseisva omavalitsusüksuse tugevnemisele ja tema tuntuse kasvule kui turvalise ja meeldiva elamispaigana kus on madal tööpuudus ning elanikud on aktiivsed ja valla arenguväljavaadetega rahulolevad.

LISAD